

การใช้ทฤษฎีศาสตร์แห่งนพลักษณ์ศึกษาเหตุปัจจัย
ที่ส่งผลให้บุคคลมีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน:
กรณีศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
AN APPLICATION OF ENNEAGRAM TO EXPLORE CAUSAL FACTORS
INFLUENCING DIFFERENT PERSONALITY TYPES: CASE STUDY OF
BACHELOR DEGREE STUDENTS, CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY

สนิธ สัตโยภาส^{1*}

Sanit Satayopas^{1*}

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 202 ถ.ช้างเผือก ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50300¹
Chiang Mai Rajabhat University, 202 Chang Puak Road, Chang Puak Sub-district, Maung District, Chiangmai
Province 50300¹

*Corresponding author E-mail: sanit_satta@cmru.ac.th

(Received: Jul 16, 2018; Revised: Nov 13, 2018; Accepted: Nov 13, 2018)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลมีลักษณะนิสัยในแต่ละลักษณะของทฤษฎีศาสตร์แห่งนพลักษณ์ และศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกระบวนการของศาสตร์แห่งนพลักษณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนเรียนวิชาจิตตปัญญาศึกษา ภาคการศึกษาที่ 2/2559 จำนวน 368 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย รายละเอียดวิชาจิตตปัญญา หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (มคอ.3) เอกสารประกอบการสอน “จิตตปัญญาศึกษา” แบบทดสอบบุคลิกและกิจกรรม “เสียงสะท้อนจากผู้เรียน” (AAR) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำผลที่ได้เขียนนำเสนอด้วยการเขียนบรรยายประกอบการยกตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลมีลักษณะแตกต่างกันไปถึง 9 แบบ ส่วนใหญ่มาจากการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ ครู-อาจารย์เป็นอันดับแรก รองลงมา เป็นสภาพแวดล้อม บริบททางสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น และปัจจัยอันดับสาม คือ ประสบการณ์ในสมัยเด็กหรือวัยรุ่นล้วนสร้างความประทับใจจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยให้แก่นักศึกษา และนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า “ศาสตร์แห่งนพลักษณ์” มีกิจกรรมการเรียนรู้สนุก และทำให้เข้าใจตนเอง เข้าใจคนรอบข้าง รวมทั้งจะนำไปปฏิบัติต่อคนอื่นอย่างกัลยาณมิตร

คำสำคัญ: ศาสตร์แห่งนพลักษณ์, เหตุปัจจัย, ลักษณะนิสัย

¹ รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ABSTRACT

The objectives of this investigation were to study causal factors influencing the nine types of personalities according to the enneagram theory and to examine the opinions of the participants on the enneagram-based learning process. The sample group involved in this study was 368 undergraduate students who were enrolled in the Contemplative Studies Course in the second semester of the 2016 academic year. The research instruments included details of the course, a Contemplative Studies coursebook, a personality test, and the AAR activities. The Content Analysis was used to analyze the data and the findings were presented descriptively with examples. The findings are summarized as follows. The factors influencing the different types of personalities were from the rearing of parents and relatives as well as teachings of teachers, followed by local socio-cultural contexts and childhood or adolescent experiences which created an impression and habit formation. And, the opinions of the participants on enneagram-based activities were that there were a lot of fun activities, enabling them to understand themselves and others better as well as implementing the idea with others as friends.

KEYWORDS: Enneagram Causal, Factors, Personality

บทนำ

การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์สงบสุขเป็นความปรารถนาของมวลมนุษยชาติ ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันของคนในสังคมอันมีฐานจากวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ซึ่งรวมถึงวิถีทางศาสนาของสังคมนั้น ๆ สังคมไทยแม้เป็นสังคมพุทธศาสนามาช้านาน แต่คุณลักษณะของคนไทยโดยทั่วไปในปัจจุบันมิได้เป็นไปตามวิถีพุทธโดยแท้ เนื่องจากอิทธิพลความคิด ความเชื่อแบบพราหมณ์และไสยศาสตร์ ได้หยั่งรากมาแต่อดีต และที่สำคัญ คือผลการพัฒนาในช่วง 50 ปีมานี้ นับแต่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ที่ผลักดันระบบเศรษฐกิจไทยเข้าสู่กระแสทุนนิยม จนมีผลให้วิถีชีวิตคนไทยต้องเผชิญกับการแข่งขัน

มากขึ้น เปิดรับอิทธิพลทางความคิดจากสังคมตะวันตกเข้าครอบงำสังคมไทย เยาวชนไทย โดยเฉพาะในเรื่องลัทธิบริโภคนิยม การให้คุณค่าต่อทรัพย์สิน วัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ จนบทบาทของครอบครัวไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยอบรมเลี้ยงดูลูกหลานอย่างใกล้ชิด มาเป็นครอบครัวที่เร่งรีบมีเวลาดูแลบุตรหลานน้อยลง ให้ความสำคัญกับเงินตรา ทรัพย์สิน ส่งเสริมให้เยาวชนมุ่งแข่งขันเอาชนะผู้อื่น และผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยยังคิดว่าการอบรมลูกหลานเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษา แต่สถาบันการศึกษาโรงเรียนมีอาจารย์ดูแลเยาวชนจำนวนมากอย่างใกล้ชิดได้ทั่วถึง และมักให้ความสนใจผู้

ประพัตติคืออยู่แล้ว ในขณะที่ผู้ที่ประพัตติไม่ได้ไม่ได้รับการเอาใจใส่ และใช้วิธีการรุนแรงหรือคัดออกเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมสภาวะสังคมไทย ครอบครัวและสถาบันการศึกษาข้างต้นได้หล่อหลอมเยาวชนไทยจำนวนมากให้มีคุณลักษณะที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่นและสังคม เช่น ขาดความมั่นคงทางจิตใจ ขาดการใช้สติปัญญาไตร่ตรอง ขาดความยับยั้งชั่งใจ เลียนแบบ เอาอย่างเพื่อน และบุคคลเด่นดัง มุ่งความสำเร็จเพียงเฉพาะหน้า และยึดเอาทรัพย์สิน เงินทอง ความสำเร็จทางวัตถุเป็นเป้าหมายชีวิต ฯลฯ เยาวชนไทยจำนวนมากไม่น้อยในวันนี้จึงเป็นผู้ที่ขาดความสุข ขาดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์คุณงามความดี และส่วนหนึ่งได้กลายเป็นผู้ก่อปัญหาสังคม (สนิท สัตโยภากาส, 2560)

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2557) กล่าวว่า การที่บุคคลหรือเหตุการณ์จะเป็นอย่างไรในขณะใดขณะหนึ่งมีเหตุปัจจัยหนุนเนื่องตามหลักอิทัปปัจจัยตามมาเป็นอันมาก เช่น บุคคลใดบุคคลหนึ่งหน้าตา รูปร่าง ผิวพรรณ อุปนิสัยใจคอจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับยีนหรือกรรมพันธุ์ที่ถ่ายทอดมาจากบิดามารดา ขึ้นกับการคลอคลึงแวดล้อม และการเลี้ยงดูอันแตกต่างกันไปในแต่ละครอบครัว แต่ละช่วงเวลา และขึ้นกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ เป็นต้น เหตุปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้บุคคลกลุ่มใดเป็นอย่างไรอย่างหนึ่ง โดยรวมตามวัฒนธรรมที่เขาเติบโตขึ้นมา และโดยเฉพาะของแต่ละปัจเจกบุคคล จนกระทั่งไม่มีใครในโลกสองคนที่มีเหมือนกันเลย แม้แต่ลูกแฝดไซไบเดียวกัน

และมนุษย์ก็มีจริตหรือลักษณะนิสัยใจคอแบ่งออกเป็นถึง 9 ประเภทใหญ่ ๆ ที่เรียกว่า “นพลักษณ์” ฉะนั้น ในความเป็นจริง บุคคลไม่เป็นไปตามที่เราหวัง แต่เป็นไปตามอิทัปปัจจัยตาของเหตุปัจจัยเหลือคณานับที่ส่งผลให้เขาเป็นอย่างนั้น นั่นคือความจริงหรือสัจธรรม

ในขณะที่ ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ (2552) กล่าวสนับสนุนโดยสรุปสาระได้ว่า ความเป็นตัวตนของเรานั้นไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้หากไม่มีบุคคลอื่น ๆ เมื่อมีชุมชน ครอบครัว สังคม และโลก จึงทำให้เกิดความเป็นตัวเราเพราะเราถูกพุ่มพัก ถูกเลี้ยงดูจากครอบครัว ชุมชน สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น ความเป็นตัวตนของเราหรืออัตลักษณ์เราจะเกิดจากสิ่งอื่น ๆ ทั้งสิ้น ดังคำกล่าวที่ว่า “You are What You Eat” นั่นเอง ผนวกกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้นำแนวคิดและกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษามาดำเนินเป็นวิชาหนึ่งใน “หมวดวิชาศึกษาทั่วไป” ของหลักสูตรระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 จนถึงปัจจุบัน โดยให้ชื่อวิชาและรหัสวิชาว่า “GHUM1101 จิตตปัญญาศึกษา” (Contemplative Studies) มีค่าหน่วยกิต 3 หน่วยกิต ใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง ตลอดภาคการศึกษาเรียน 15 สัปดาห์ รวมเวลาเรียนทั้งหมด 45 ชั่วโมง ซึ่งมีคำอธิบายรายวิชาว่า “การเรียนรู้ด้วยหัวใจที่ใคร่ครวญ ศาสตร์แห่งนพลักษณ์ การคิดเชิงระบบ การศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ดังกล่าวไปพัฒนาตน ตลอดจนสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นและสังคม” (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2558)

สำหรับศาสตร์แห่งนพลักษณ์” ซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญที่นักศึกษาต้องเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและพบว่า “ศาสตร์แห่งนพลักษณ์” (Enneagram) เป็นทฤษฎีบุคลิกภาพที่มีรากฐานจากศาสตร์โบราณ และได้รับการนำมาพัฒนาจากนักจิตวิทยาตะวันตก จุดเด่นของนพลักษณ์คือเน้นการเข้าใจบุคลิกภาพจากโลกทัศน์ จุดสนใจและกิเลสพื้นฐานในคนทั้งเก้าลักษณะที่จำแนกไว้ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่านพลักษณ์เป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งในการเข้าใจจิตใจและความรู้สึกนึกคิดของตนเองและผู้อื่น กระบวนการอบรมและการเรียนรู้ จะเกิดขึ้นผ่านกระบวนการที่เชื่อให้เกิดการสำรวจตนเองและการสัมภาษณ์ (Panel Interview) เพื่อให้ ผู้เข้า ร่วม กระบวนการเกิดการทบทวนประสบการณ์ของตนและเรียนรู้ลักษณะหลักของคนแต่ละลักษณะร่วมกัน จากตัวอย่างรูปธรรมในชีวิตของแต่ละคน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) เมื่อผู้วิจัยฝึกให้นักศึกษาได้วิเคราะห์ลักษณะของตนพร้อมกับจัดกิจกรรมสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งระหว่างนักศึกษาด้วยกัน และนักศึกษากับอาจารย์ผู้สอน พบว่านักศึกษาที่มาร่วมเรียนแต่ละหมู่เรียนจะมีบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยใจคอ ทักษะในการมองโลกที่แตกต่างกันบ้าง เหมือนกันบ้าง โดยจัดแบ่งบุคคลตามบุคลิกภาพได้ 9 แบบที่มีตัวตนจริง

จากความดังกล่าวข้างต้นผลักดันให้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลมีลักษณะนิสัยตามลักษณะที่เขาเป็นตั้งแต่ลักษณะ

1 จนถึงลักษณะ 9 ทั้งนี้ก็เพื่อนำเหตุปัจจัยของลักษณะทั้ง 9 ของนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนกับผู้วิจัยเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้บอกเผยแพร่เป็นกรณีตัวอย่างแก่ผู้มีหน้าที่เลี้ยงดูเด็กและเยาวชน พ่อ แม่ ครู อาจารย์ และองค์กรที่มีหน้าที่พัฒนาเด็กและเยาวชน อาทิ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้นำองค์ความรู้นี้ไปประยุกต์ใช้บ่มเพาะเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลมีลักษณะนิสัยในแต่ละลักษณะของทฤษฎีศาสตร์แห่งนพลักษณ์
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกระบวนการของศาสตร์แห่งนพลักษณ์

ทบทวนวรรณกรรม

“ศาสตร์แห่งนพลักษณ์” (Enneagram) เป็นศาสตร์หนึ่งในจิตตปัญญาศึกษา “นพลักษณ์” เป็นศาสตร์โบราณที่เกิดขึ้นแถบเอเชียกลาง พบที่อียิปต์มานานนับสหัสวรรษแล้ว ศาสตร์นพลักษณ์ พยายามอธิบายลักษณะของคน 9 แบบ แต่ละแบบจะมีพื้นฐานจิต แรงจูงใจ และความใส่ใจที่ไม่เหมือนกัน สิ่งที่สำคัญให้เป็นอย่างนั้น เพราะได้รับการบ่มเพาะ เลี้ยงดูอบรม สั่งสอน หรือเรียนรู้จากคนใกล้ชิด ครอบครัว ครู-อาจารย์ เพื่อน สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนที่อาศัยอยู่ บริบทดังกล่าวของแต่ละคนย่อมมีความเหมือนและความต่างกันบ้างเป็น

เรื่องธรรมดา ดังนั้นจึงเป็นปัจจัยบ่มเพาะให้มนุษย์ในโลกนี้มีลักษณะที่ต่างกันไปถึง 9 แบบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และ ศูนย์วิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับการบอกเล่าของ บารอน และ เวเกิล (2549) ที่ว่า “เอ็นเนียแกรม” มีที่มาย้อนหลังไปหลายศตวรรษ แต่ไม่มีใครรู้ต้นกำเนิดที่ชัดเจน เชื่อกันว่าความรู้นี้ได้รับการถ่ายทอดด้วยการบอกเล่าอย่างจำกัด ในหมู่ชาวซูฟีในตะวันออกกลาง ครูชาวรัสเซีย ชื่อว่า จี.ไอ. เกอร์ดเจฟฟ์เป็นผู้นำความรู้เรื่องนี้มาสู่ยุโรปในช่วงทศวรรษ 1920 จากนั้นเอ็นเนียแกรมก็เผยแพร่สู่สหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1960

ลักษณะเด่นของคนทั้ง 9 ลักษณะ

ธนา นิลชัยโกวิทย์, ทานตะวัน สุรเดชาสกุล, เมธิ จันทรา และอัญชลี สกิตเรษฐ (2552) ได้อธิบายลักษณะของคน 9 ลักษณะไว้ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

ลักษณะ 1 คนเนียบ คนสมบูรณ์แบบมีความเชื่อว่าคนดีคือผู้ถูกต้อง รักษาระเบียบกฎเกณฑ์ เขาจะเลี่ยงการทำผิดและสนใจที่จะปรับปรุงตนให้ถูกต้องเสมอ เขาจะตำหนิคนที่ทำไม่ถูกต้อง ถ้าทำแล้วไม่สมบูรณ์จะเหนียวเครียดและหงุดหงิด เขาเป็นคนที่เห็นความผิดพลาดง่ายมาก

ลักษณะ 2 ผู้ให้ เด็กขี้ประจบ ด้วยมีความเชื่อว่าการให้จะเป็นที่ต้องการและได้รับความรักตอบแทน ชอบที่จะเป็นผู้มีอำนาจหลังบัลลังก์ เขาชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีเมตตา หลีกเลี้ยงที่จะทำให้คนอื่นผิดหวัง บางครั้งการใส่ใจเอาใจคนอื่นจนลืมความต้องการของตน

ลักษณะ 3 นักปฏิบัติ นักแสดง ด้วยมีความเชื่อว่าสรรพสิ่งดำเนินไปและสำเร็จได้ตามธรรมชาติและกฎทั่วไปความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น งานหนักสำเร็จจะเป็นความเยี่ยมที่สุดและได้รับการยอมรับเข้าคนง่าย กระตือรือร้น เป็นผู้นำ เชื่อมมั่นในตนเอง สุขุม มีความสามารถ เขาจะพยายามเลี่ยงความล้มเหลว

ลักษณะ 4 คนโคกซึ้ง คนช่างฝัน มีอารมณ์ศิลปิน อ่อนไหว ละเอียดอ่อน เขาเชื่อว่าทุกคนมีประสบการณ์ที่เจ็บปวดสูญเสีย เขาเชื่อว่าชีวิตยังขาดสิ่งสำคัญบางอย่าง เขาโหยหาสิ่งนั้นอยู่ ความพร้อมสมบูรณ์ทำให้เกิดพลังสร้างสรรค์ ไม่ชอบอะไรที่ดูธรรมดาไม่เหมือนใคร เขาจะหงุดหงิดกับคนที่ไม่รักษาสัญญาหรือเข้าใจเขาผิด

ลักษณะ 5 นักสังเกตการณ์ ชอบความเรียบง่าย เลี่ยงความรุนแรง ชอบความเป็นส่วนตัวสูง สมถะ ป้องกันตนเองจากการถูกรุกล้ำด้วยการเฝ้าสังเกตการณ์โดยไม่เข้าไปผูกพัน เป็นนักวิชาการ รอบรู้ สะสมความรู้ รักษาความลับเก่ง เขาเป็นคนประหยัดแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะ 6 นักปุจฉา เด็กขี้สงสัย ช่างระแวงกลัวถูกคุกคามและอันตราย ไม่วางใจใครง่าย ๆ ไวต่อเรื่องที่มีนัยแอบแฝง เขาจะหาความมั่นคงให้ตนด้วยการตั้งคำถามเพื่อหาความเชื่อมั่น ทดสอบและใคร่ครวญเป็นคนรับผิดชอบ ไวใจได้ รักดี มีน้ำใจ

ลักษณะ 7 นักเสพสุขยอด นักผจญภัย ตะกละประสบการณ์และข้อมูล ชอบแสวงหาความสุขกระตือรือร้น มีโครงการมากจนทำ

ไม่ทันและเปลี่ยนได้เสมอ มีอารมณ์ขัน และมีเสน่ห์มองโลกในแง่ดี

ลักษณะ 8 ผู้พิทักษ์ มุ่งเรื่องอำนาจและการควบคุม รักความยุติธรรม ไม่ชอบให้ใครเอาเปรียบ ป้องกันตนด้วยความเข้มแข็ง เลี่ยงความอ่อนแอ ชอบปกป้องคนอ่อนแอ หุนหันพลันแล่น ก้าวร้าว น่าเกรงขาม ชอบเผชิญหน้า โกรธก็บอกกันตรง ๆ

ลักษณะ 9 ผู้ประสานโมตรี เป็นคนรักสงบ ชอบความกลมกลืน เอาใจและห่วงใยผู้อื่น ไม่ปฏิเสธคนอื่น เลี่ยงความขัดแย้งหาทางออกที่ทำให้สบายใจ แสดงความโกรธทางอ้อม คือเงียบ เก็บกด มีปัญหาในเรื่องลำดับความสำคัญ

คุณค่าของศาสตร์แห่งนพลักษณ์

การเรียนรู้เรื่อง “นพลักษณ์” จะช่วยให้เราตระหนักถึงพื้นฐานจิตของตน อันนำไปสู่การเข้าใจตนเองว่ามีกิเลสความคิดที่ยึดติดแรงจูงใจ สนใจและใส่ใจพื้นฐาน (Basic Attention) เกี่ยวกับอะไร ทำให้บุคคลรู้เท่าทันจิตใจ และเห็นภาพชีวิตภายในของตนได้ดีขึ้น รวมถึงยังช่วยให้เข้าใจผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตน ช่วยให้เราเข้าใจเรื่องคนในแง่ที่ว่า “ทุกคนรวมทั้งตัวเราล้วนแต่มีทุกข์ของตัวเอง ไม่มีใครทุกข์น้อยกว่าใครและไม่มีใครดีไปกว่าใครเลย ในขณะที่เดียวกันก็มองเห็นความงามและศักยภาพที่แตกต่างกันออกไปในตัวมนุษย์ทุกคน ทำให้เกิดความรักความเมตตาทั้งต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้ง เพราะเป็นความรักและเมตตาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างแท้จริง” (ธนา นิลชัยโกวิทย์ และคนอื่น ๆ, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับบารอน, และเวเกิล

(2549) ที่กล่าวว่า “ความรู้เรื่องคนเก่าแบบของเอ็นเนียแกรมจะทำให้เราซาบซึ้งถึงความแตกต่างนี้ เราจะมองตัวเองและคนอื่นด้วยมุมมองใหม่และจะเกิดความเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น เมื่อรู้เขารู้เราอย่างถ่องแท้แล้วเราจะเลิกพยายามทำให้เขาเป็นดั่งที่เราต้องการ แต่จะมีความเชื่ออาทรต่อกันมากขึ้น” เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้เรื่องศาสตร์แห่งนพลักษณ์นี้ได้มีนักวิจัยชาวต่างประเทศคนหนึ่งคือ โกมาลี, โสรรัช, นาเซอี, ซาคีดี และ เซคิอี (Komasi, Soroush, Nazeie, Saeidi, and Sakiei, 2016) ได้ร่วมกันวิจัยเรื่อง “ศาสตร์แห่งนพลักษณ์ในฐานะเป็นแบบอย่างในการวิเคราะห์ความเสี่ยงในการเป็นโรคเส้นเลือดหัวใจตีบ: กรณีศึกษาเฉพาะ” พบผลการวิจัยประเด็นหนึ่งว่า คนลักษณะ 1 ควรจะมีวิธีป้องกันตนเองจากความโกรธและมีทักษะในการจัดการกับความโกรธ อันจะทำให้มีผลดีต่อการเข้าถึงสังคมและดีต่อสุขภาพด้วย ส่วนคนลักษณะ 5 มีระดับความเสี่ยงต่อการเป็นโรคต่ำด้วยมีนิสัยชอบความเรียบง่าย เลี่ยงความรุนแรงซึ่งมีนิสัยตรงข้ามกับคนลักษณะ 1 ที่มีนิสัยเจ้าระเบียบรักษากฎเกณฑ์ ถ้าทำแล้วไม่สมบูรณ์จะเครียดและหงุดหงิด เกี่ยวกับผลการวิจัยนี้ที่น่าที่จะศึกษาซ้ำอีกเพื่อยืนยันผลดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา GHUM 1101 จิตตปัญญาศึกษา ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 924 คน อายุระหว่าง 18 – 20 ปี

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา GHUM 1101 จิตตปัญญาศึกษา ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 368 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sample) คือเลือกเฉพาะนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนกับผู้วิจัยเท่านั้น เพราะสามารถควบคุมตัวแปรต้นที่เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะได้รับเหมือนกันทุกคน ผนวกกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เรียนกับผู้วิจัยมีมากอยู่ในระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แล้ว (มนัส สุวรรณ, 2552)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รายละเอียดวิชา จิตตปัญญาศึกษา (มคอ. 3)
2. แบบทดสอบบุคลิกภาพของสำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษาแห่งชาติ และศูนย์วิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2552)
3. กิจกรรม “เสียงสะท้อนจากผู้เรียน” (After Action Review : AAR)
4. เอกสารประกอบการสอน “จิตตปัญญาศึกษา : นวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ให้แก่แผ่นดิน” (สนิท สัตโยภาส, 2560)

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ความเป็นมาของศาสตร์แห่งนพลักษณ์ กระบวนการค้นหาลักษณ์ คุณค่าของศาสตร์แห่งนพลักษณ์และการประยุกต์ใช้ความรู้เรื่องลักษณ์สู่ชีวิตจริง

2. ขอบเขตด้านเวลา

เวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ใช้เวลาหนึ่งภาคการศึกษาของภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2559

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับต่อไปนี้

1. ดำเนินการสอนนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างตามแผนการสอนในหมวดที่ 5 ของมคอ.3 (รายละเอียดวิชา) ประกอบเอกสารประกอบการสอน ซึ่งเป็นสัปดาห์ที่ 1 – 4
2. สัปดาห์ที่ 5 – 7 ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามกระบวนการของทฤษฎีศาสตร์แห่งนพลักษณ์ กิจกรรมที่ 1 ถึงกิจกรรมที่ 5 ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 มองตนเพื่อเลือกลักษณ์

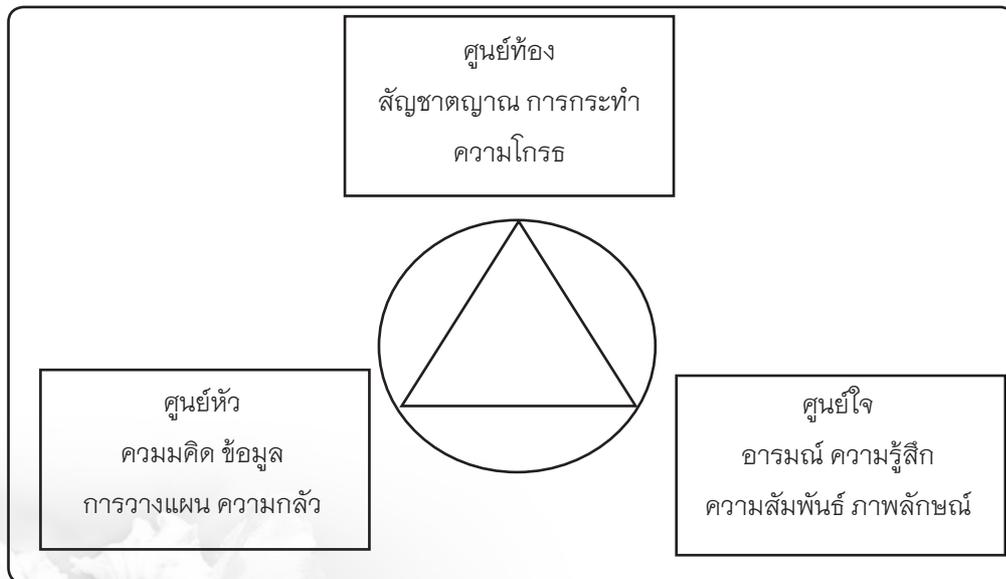
ผู้วิจัยแจกแบบสอบถาม “มองตนเพื่อเลือกลักษณ์” แล้วให้นักศึกษาคิดทบทวนตนเองด้วยการอยู่หนึ่ง ๆ 3 นาที จากนั้นให้ตอบคำถามในแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้ 1) สิ่งสะท้อนตัวตนของฉัน 2) คำสามคำที่สามารถอธิบายตัวตนของฉันได้ครอบคลุม 3) ลักษณะของฉันที่ฉันชื่นชอบที่สุด 4) ลักษณะของฉันที่ฉันอยากก้าวข้ามที่สุด (อยากปรับปรุง) 5) ฉันเป็นคน... (ให้เวลาบรรยาย 10 นาที)

จากนั้นให้นักศึกษาจับคู่ แลกสิ่งที่บันทึกไว้ให้กันและกันฟัง แล้วร่วมกันอภิปรายทั้งหมดเรียนเพื่อสรุปแนวคิดจากกิจกรรม คือ “การรู้จักใคร่ครวญถึงลักษณะนิสัยใจคอของตนเอง จะทำให้เข้าใจตน และสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข”

กิจกรรมที่ 2 สามศูนยกับเสียงเพลง
ให้นักศึกษายืนกระจายตัวไปให้
ทั่วห้อง พร้อมกับหลับตาลง จากนั้นเสียง
เพลงบรรเลงก็จะดังขึ้น เพลงแรกมีจังหวะช้า
และดั่งสม่ำเสมอ ทำนองอ่อนพลิ้ว ไพเราะ
อ่อนหวานปนเศร้า ทำให้กระทบใจผู้ฟัง
ให้อารมณ์ความรู้สึก นับเป็นเพลงศูนยใจ
ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะ 2, 3 และ 4 เพลงที่สอง
มีจังหวะเร็ว ฟังแล้วชวนให้ออกเดินรำ อยากร
เคลื่อนไหวไปทั้งตัว ทำนองสนุกสนานอันเป็น
เรื่องของสัญชาตญาณ อยากรกระทำ ซึ่งรวมถึง
อารมณ์โกรธ นับเป็นเพลงศูนยกายหรือศูนย
ท้อง ประกอบด้วยลักษณะ 8, 9 และ 1 ส่วนเพลง
ที่สามมีจังหวะช้าบ้าง เร็วบ้าง ดังบ้าง เบาบ้าง

ไม่สม่ำเสมอ ชวนให้เกิดความสงสัย ชวนให้
คิดหรือเกิดความกลัว นับเป็นเพลงศูนยหัว
ประกอบด้วย ลักษณะ 5, 6 และ 7 ขณะฟัง
เพลงให้นักศึกษาเดินหรือแสดงท่าทางไปตาม
อารมณ์ของเสียงเพลง (ให้เวลา 10 นาที) เมื่อ
เพลงหยุดให้สมาชิกสัมภาษณ์พร้อมทั้งนั่งล้อมวง
สนทนาถึงความรู้สึกที่มีต่อเพลงทั้งสาม แล้วให้
นักศึกษาเลือกเพลงที่ชอบคนละเพลง จากนั้น
ผู้วิจัยจึงบรรยายประกอบแผนภูมิโครงสร้าง
นพลักษณ์ 3 ศูนยหลัก ดังภาพที่ 1

แนวคิดจากกิจกรรม คือ เสียงเพลง
หรือดนตรีมีอิทธิพลพอที่จะทำให้ผู้ฟังแสดง
อารมณ์ ความรู้สึก และลักษณะนิสัยที่แท้จริง
ออกมาให้ผู้อื่นเห็นได้

ภาพที่ 1 โครงสร้างนพลักษณ์ 3 ศูนยหลัก

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552

กิจกรรมที่ 3 เกมขวัญใจ

ให้นักศึกษาเข้ากลุ่มโดยแต่ละเพศ กลุ่มละ 10 – 12 คน ให้แต่ละกลุ่มเลือกผู้ที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดมา 1 คน เรียกว่า “ขวัญใจ” ให้ขวัญใจยืนกลางวงกลม ส่วนสมาชิกกลุ่มที่เหลือจะจับมือกันล้อมตัวขวัญใจไว้เรียกว่า “กำแพง” เกมเริ่มโดยให้ขวัญใจพยายามฝ่ากำแพงออกให้ได้ ถ้าขวัญใจฝ่ากำแพงออกไม่ได้ให้หาตัวช่วย และถ้าขวัญใจออกจากกำแพงช่องใดได้ให้นักศึกษาที่อยู่ใกล้ช่องนั้นมากที่สุดออกมาเป็นขวัญใจแทน พร้อมกับเล่นเกมในรอบต่อไป เกมดำเนินไปได้ 3 – 5 รอบจึงยุติลง แล้วให้นักศึกษาทั้งหมดนั่งล้อมวงกลมใหญ่โดยมีผู้วิจัยนั่งกลางวงเพื่ออภิปรายสะท้อนความรู้สึกร่วมกัน

แนวคิดจากเกม คือ ความเป็นตัวตนที่แท้จริงของบุคคลจะแสดงให้เห็นเมื่อบุคคลนั้นได้พบกับเหตุการณ์วิกฤตหรือปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไข

กิจกรรมที่ 4 สสำรวจลักษณะและเลือกลักษณะ

ผู้วิจัยแจก “แบบทดสอบบุคลิกภาพ” ให้นักศึกษาและให้เวลาอ่าน 10 นาที จากนั้นให้นักศึกษานำแบบสอบถาม “มองตนเพื่อเลือกลักษณะ” ที่เขียนไว้ในกิจกรรมที่ 1 มาเทียบเพื่อประกอบการตัดสินใจว่าตนเองเป็นบุคคลในย่อหน้าใด (มี 9 ย่อหน้า คือ A – I) เมื่อตัดสินใจเลือกแล้ว จึงให้นักศึกษาที่เลือกย่อหน้าเดียวกันเข้ากลุ่มเดียวกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มสนทนาถึงลักษณะของกลุ่มตน พร้อมกับร่วมกันสรุปว่าเป็นลักษณะใด แล้วสนทนากันต่อถึงประเด็น “การได้ทราบลักษณะของตนเองและผู้อื่นมี

ประโยชน์อย่างไร” โดยมีเฉลยลักษณะของแต่ละย่อหน้า ดังนี้ A คือลักษณะของคนลักษณะ 8 ย่อหน้า B คือลักษณะของคนลักษณะ 1 ย่อหน้า C คือลักษณะของคนลักษณะ 9 ย่อหน้า D คือลักษณะของคนลักษณะ 2 ย่อหน้า E คือลักษณะของคนลักษณะ 3 ย่อหน้า F คือลักษณะของคนลักษณะ 5 ย่อหน้า G คือลักษณะของคนลักษณะ 6 ย่อหน้า H คือลักษณะของคนลักษณะ 7 และย่อหน้า I คือลักษณะของคนลักษณะ 4

แนวคิดจากกิจกรรม คือ “การเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่นทำให้เรายอมรับกันและกัน เกิดความรัก ความเมตตาทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้หลุดพ้นจากการยึดติดตนเองได้”

กิจกรรมที่ 5 สัมภาษณ์ลักษณะ

เริ่มโดยการจัดพื้นที่หน้าชั้นเรียนเป็นโต๊ะสำหรับสัมภาษณ์นักศึกษาแต่ละลักษณะ พร้อมกำหนดข้อตกลงร่วมกันว่าให้ทุกคนเปิดเผยและเรียนรู้ร่วมกันอย่างเต็มที่บนฐานของการให้ความเคารพและวางใจกัน เรื่องที่ฟังวันนี้ไม่เอาไปล้อเลียนกันภายหลัง คำถามจะมีลักษณะที่ต้องการให้ผู้ถูกถามเข้าใจตนเองมากที่สุด โดยเริ่มสัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มลักษณะ 1 ก่อน เช่น 1) คุณเคยช็อคไฟฟ้าแรงไหม 2) ถ้าคุณเห็นเพื่อนแซงคิวขึ้นลิฟต์คุณรู้สึกอย่างไร เป็นต้น

เมื่อสัมภาษณ์นักศึกษาครบทั้ง 9 ลักษณะจึงเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อร่วมกันระดมแนวคิด แง่คิดที่ได้จากการเรียนเรื่องศาสตร์แห่งบุคลิกภาพ

แนวคิดจากกิจกรรม คือ การที่เราได้นึกทบทวนและรำลึกถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง ผู้อื่นและบางสิ่งบางอย่าง

ที่ผ่านมาจะทำให้เราเข้าใจตนเองลึกซึ้งขึ้น การกำหนดชื่อลักษณะเป็นเรื่องสมมุติเพื่อทำความเข้าใจบุคคลแต่ละลักษณะเท่านั้น แท้จริงความเป็นตัวตนของเรานั้นเองที่จริงที่สุด

3. ผู้วิจัยมอบการบ้านให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่าง ไปคิดทบทวนถึงประวัติของตนเอง ทั้งการถูกเลี้ยงดูตอนวัยเด็ก การถูกบ่มเพาะตอนวัยเรียน รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่บ้านเกิด รวมทั้งประสบการณ์ในอดีตที่ตนเองได้รับการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนจากใครบ้าง และใครหรือเหตุการณ์ใดที่ทำให้ตนมีลักษณะนิสัยดังปัจจุบัน พร้อมกับเขียนเล่าถึงสาเหตุที่ทำให้ตนมีความรู้สึกนึกคิดเช่นนี้ ลักษณะใดที่สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับคนรอบด้าน ลักษณะใดที่สร้างความเดือดร้อน รำคาญให้คนอื่น แล้วนำมาส่งผู้วิจัยในสัปดาห์ต่อมา พร้อมกับทำกิจกรรมเขียนสะท้อนความรู้สึกลึกซึ้งที่มีต่อกระบวนการสอน (AAR) ของ “ศาสตร์แห่งนพลักษณ์” ส่งผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมได้ ดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลทั้งหมดที่ได้ ถ้าพบส่วนใดที่นักศึกษา ยังเขียนไม่ครบถ้วน หรือเขียนไม่ตรงกับเรื่องที่กำหนด ผู้วิจัยจะนำไปให้นักศึกษาผู้เป็นเจ้าของงานเขียนนั้นเขียนเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. นำข้อมูลที่นักศึกษาเขียนวิเคราะห์ลักษณะและสาเหตุที่ทำให้ตนเป็นลักษณะนั้นมา แยกเป็น 9 กลุ่ม คือ กลุ่มข้อมูลของคนลักษณะ 1

มีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7 กลุ่มข้อมูลของคนลักษณะ 2 มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3 กลุ่มข้อมูลของคนลักษณะ 3 มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.2 กลุ่มข้อมูลของคนลักษณะ 4 มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.9 กลุ่มข้อมูลของคนลักษณะ 5 มีจำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 22.6 กลุ่มข้อมูลของคนลักษณะ 6 มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4 กลุ่มข้อมูลของคนลักษณะ 7 มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 8.1 กลุ่มข้อมูลของคนลักษณะ 8 มีจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 26.9 กลุ่มข้อมูลของคนลักษณะ 9 มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.9 ตามลำดับ

3. ผู้วิจัยได้นำข้อมูลของคนแต่ละลักษณะมาวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ละกลุ่มจนครบ 9 กลุ่ม

4. จากนั้นจึงนำสาเหตุหรือเหตุปัจจุบันที่บ่มเพาะให้คนแต่ละลักษณะมีลักษณะเช่นนั้น มาสังเคราะห์เขียนตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1

5. ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างเขียนตอบระหว่างทำกิจกรรม AAR มาวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมกระบวนการของศาสตร์แห่งนพลักษณ์ด้วยวิธี การวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเขียนตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2

ผลการวิจัย

เนื่องจากวิจัยเรื่องนี้ศึกษากับ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนไทย การเลี้ยงดู อบรมบ่มเพาะในบริบทของสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

ผู้วิจัยจึงขอสรุปผลและอภิปรายบนพื้นฐานของคนไทยเท่านั้น ซึ่งพบผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยทั้ง 2 ประการดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลมีลักษณะนิสัยในแต่ละลักษณะของทฤษฎีศาสตร์แห่งพลักษณ์ พบว่าบุคคลมีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันไปได้ถึง 9 ลักษณะ ซึ่งแต่ละลักษณะจะได้รับการบ่มเพาะดังนี้

คนลักษณะ 1 คนเนียบ สมบูรณ์แบบ นักศึกษากลุ่มนี้ส่วนใหญ่ตอนเด็กถูกเลี้ยงดูโดยคนเจ้าระเบียบทั้งพ่อ แม่ ยาย พี่สาวและครูอาจารย์ ดังนักศึกษาคนที่หนึ่งเล่าว่า “...พ่อ แม่ ยาย พี่สาว เป็นคนเจ้าระเบียบ ชอบสั่งสอนให้ฉันทำในสิ่งที่ถูกต้องอยู่ในกฎระเบียบ ถ้าฉันทำอะไรผิดก็จะถูกตำหนิ...” นักศึกษาอีกคนหนึ่งเล่าว่า “...แม่ของฉันเป็นคนมีระเบียบในการทำงาน จึงทำให้ฉันเป็นคนมีระเบียบไปตามแม่...” ในขณะที่นักศึกษาชายคนหนึ่งเล่าว่า “...ผมเกิดมาในครอบครัวที่เจ้าระเบียบ อยู่ในกฎเกณฑ์อันถูกต้องตามแบบแผนมาตลอด ไม่ออกนอกกฎ นอกทาง จนบางครั้งถึงกับเป็นเด็กเก็บกด พอโตขึ้นมาได้ประมาณ 10 ขวบ ผมก็เกรงทำให้ถูกดู ถูกตีบ่อย ๆ แต่พอโตอีกหน่อยผมก็รู้ว่า การเชื่อฟังพ่อแม่ อยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์นั้นทำให้ชีวิตผมดีขึ้นเรื่อย ๆ จนบางครั้งสาว ๆ ก็มาจีบ แต่ผมก็จะชอบคนเจ้าระเบียบและสมบูรณ์แบบเหมือนผม ผมรู้ว่าคนสมบูรณ์แบบเป็นคนดี ถ้าผมมีครอบครัวมีลูก ผมก็จะสอนเขาให้มีระเบียบ สมบูรณ์แบบเหมือนที่พ่อแม่ทำให้ผมตั้งแต่เด็ก ๆ”

คนลักษณะ 2 ผู้ให้ ชี้ประจบ นักศึกษากลุ่มนี้ตอนเป็นเด็กมักได้รับการสั่งสอนและร่วมปฏิบัติเกี่ยวกับการช่วยคนอื่นให้พ้นทุกข์ เช่น ไปทำบุญที่วัด บริจาคเงิน ทำทานกับคนขอทาน แต่บางคนก็อยู่ในชนบทที่มีวัฒนธรรมเกื้อกูลกัน ดังนักศึกษาคนที่หนึ่งเล่าว่า “...พ่อแม่จะสอนเสมอว่ายามเพื่อนทุกข์ให้เราเข้าไปช่วย...มีอะไรที่ช่วยได้ก็ช่วย...” นักศึกษาคนที่สองบอกว่า “...พ่อกับแม่สอนว่าให้โดยไม่หวังผลตอบแทน คือ ความสุข...” รวมทั้งพาปฏิบัติไปด้วยกัน ดังนักศึกษาคนที่สาม เล่าว่า “...เวลาไปทำบุญที่วัด แม่ของฉันมักให้สวดคำไปใส่ตู้บริจาคทุกครั้ง แม่ฉันชอบชวนไปนั่งสมาธิที่วัด ทำจิตใจให้สงบ เวลาเห็นขอทานหรือคนขายของตามท้องถนน ฉันมักให้สวดคำเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ฉันมี เพราะแม่สอนว่า เราต้องเป็นผู้ให้ โดยไม่หวังผลตอบแทน แล้วเราจะมีความสุข...”

คนลักษณะ 3 นักปฏิบัติ นักแสดง นักศึกษากลุ่มนี้จะถูกบ่มเพาะมาตั้งแต่เด็กให้ทำอะไรด้วยตัวเองและต้องทำให้สำเร็จถูกต้องด้วย ดังคำเล่าของนักศึกษาคนหนึ่งว่า “...อยากได้อะไร อยากทำอะไรต้องทำเอง...” และนักศึกษาคนที่สองเล่าว่า “...แม่ พ่อสอนว่าอยากสูงต้องเขยง อยากเก่งต้องมีความขยัน... บวกกับครอบครัว ไม่มีใครรับอาชีพข้าราชการ มีแต่ทำสวน ทำไร่เป็นงานหนัก ด้วยคำไม่กี่คำนี้เองทำให้ฉันมีความมุ่งมั่น พยายามพัฒนาตนให้สำเร็จ...” นักศึกษาคนที่สามเล่าคล้ายกันว่า “...พ่อแม่สอนให้เป็นปฏิบัติ อย่าแค่คิด ต้องลงมือทำงาน จะได้เสร็จ ผนวกกับฉันมีเพื่อนสนิทที่ทำงานเป็นระเบียบ ส่งงานครูครูจะชมเสมอ ด้วยสนิทกับเพื่อนที่ชอบลงมือทำให้ฉันคล้ายเพื่อน...”

คนลักษณะ 4 คนโตกซึ่ง คนช่างฝัน นักศึกษากลุ่มนี้มีทิศทางการบ่มเพาะมา 2 แบบ คือ แบบแรกเป็นบุคคลที่เกิดในครอบครัวยากจน หรือบางคนกำพร้าอยู่กับยายด้วย แม่เสียชีวิตพ่อแม่มีภรรยาใหม่ ดังคำเล่าของนักศึกษาว่า “...ครอบครัวมีรายได้ไม่ค่อยดี เลยชอบคิดว่าตัวเองไม่เท่าเทียมกับผู้อื่น มีจุดด้อยเป็นปมปัญหาของชีวิตมาโดยตลอด เพื่อนก็มีไม่มาก เพื่อนชวนไปไหนก็ไม่ชอบไป ชอบอยู่คนเดียว เวลาเจอปัญหาหมักเก็บไว้คนเดียว ไม่บอกพ่อแม่ ชอบเก็บไปคิด เก็บไปเศร้าคนเดียว...” แบบสอง คือ มีแม่หรือคนเลี้ยงดูที่มีอารมณ์สุนทรีย์ ชอบศิลปะหรือชอบฟังเพลง ดังนักศึกษาคนที่สองเล่าว่า “... ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ตั้งแต่เกิด เนื่องจากแม่เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง พ่อมีครอบครัวใหม่ เลยต้องอยู่กับยาย ยายชอบเปิดเพลงให้ฟังเวลาจะนอนหลับ ทำให้ฉันมีจิตใจอ่อนโยน ชอบช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน...” บางครั้งคนลักษณะนี้ ก็เกิดจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ดังที่นักศึกษาคนที่สามเล่าว่า “...ตอนเด็ก ๆ พ่อแม่จะให้วาดภาพอยู่เสมอ โดยให้เหตุผลว่าจะทำให้จิตใจเราจริง และมีความคิดแปลกใหม่และสร้างสรรค์ มีจินตนาการ...”

คนลักษณะ 5 นักสังเกตการณ์ นักศึกษากลุ่มนี้ส่วนใหญ่ ถูกเลี้ยงดูจากคนที่หนึ่งใจเย็น และประหยัด แต่บางคนก็เป็นลูกคนเดียวหรือคนเล็ก หรืออยู่กับคนอื่น หรืออยู่ชนบท และมักถูกห้ามไม่ให้ออกนอกบ้าน ทำให้คนกลุ่มนี้ชินกับการอยู่เงียบ ๆ คนเดียว แต่บางคนก็อยู่ในบรรยากาศที่วุ่นวายเลยอยากอยู่คนเดียวเงียบ ๆ บ้าง ดังคำบอก

เล่าของนักศึกษาคนหนึ่งว่า “...แม่ของฉันท่านเป็นคนหนึ่ง ๆ ใจเย็น เวลามีปัญหาท่านก็จะใช้สติในการแก้ไขปัญหา ท่านเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับตัวข้าพเจ้ามาก ความนิ่งและความใจเย็นนี้ เลยถ่ายทอดมาสู่ตัวของข้าพเจ้า จนทำให้ข้าพเจ้านี้เป็นคนหนึ่ง ๆ และชอบความเป็นส่วนตัวมาก หรือที่เรียกว่า โลกส่วนตัวสูงนั่นเอง แต่บางครั้งความนิ่ง ๆ เงียบ ๆ ของข้าพเจ้าก็ทำให้คนรอบข้างบอกว่า ข้าพเจ้าเป็นคนเย็นชา จนทำให้พวกเขากลัว แต่จริง ๆ แล้วที่ข้าพเจ้านิ่ง และเงียบไม่ได้แปลว่า เป็นคนเย็นชาอะไร แต่บางครั้งก็ขี้เกียจพูด เลยคิดว่า ฟังดีกว่า จนเป็นผู้ฟังที่ดีเสมอมา...” ส่วนนักศึกษาคนที่สองมีลักษณะของคนลักษณะนี้ได้จากการสอนของแม่ โดยเล่าว่า “...แม่ชอบสอนว่า เราต้องเป็นคนช่างสังเกต เวลาครูสอนอะไรลูกต้องสังเกตว่าทำไมจึงเป็นแบบนี้... และแม่ยังสอนอีกว่า เราไม่ได้เกิดมาบนกองเงินกองทอง ไม่รวยมากพอกินพอใช้ ช่วยแม่ประหยัดด้วยการไม่ใช้เงินฟุ่มเฟือย พอฉันมาเรียนในเมือง ฉันก็เริ่มทำงานวันจันทร์-ศุกร์ เรียนเสาร์ - อาทิตย์ ทำให้มีรายได้ แบ่งเบาภาระของครอบครัวไปมาก...”

คนลักษณะ 6 นักปุจฉา เด็กขี้สงสัย นักศึกษากลุ่มนี้ส่วนใหญ่ครอบครัวสอนไม่ไหวใจใคร่ง่าย โดยเฉพาะคนแปลกหน้า และบางคนก็เคยเดือดร้อนเพราะช่วยคนอื่นหรือเคยถูกลอกมาก่อน เลยทำให้เป็นคนขี้ระแวง ดังนักศึกษาคนหนึ่งเล่าว่า “...การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวว่าอย่าไวใจใคร่ง่าย ๆ ให้คิดและระมัดระวังตัวเองตลอดเวลาถ้าอยู่คนเดียว

ครอบครัวปลูกฝังการเลี้ยงดูแบบพ่อแม่เป็นห่วง เพราะท่านทั้งสองเห็นเราเป็นเด็กอยู่ตลอดเวลา ท่านทั้งสองคอยเป็นห่วงกลัวเกิดอันตรายต่อเรา จึงเลี้ยงดูแบบนี้มาตั้งแต่เด็ก จึงทำให้เราเป็นคนขี้ระแวงคนรอบข้างที่ไม่สนิทอยู่ตลอด...” นักศึกษาอีกคนหนึ่ง เล่าคล้ายกันว่า “...เป็นเพราะครอบครัวบ่มเพาะมาตั้งแต่เด็กว่า อย่าไว้ใจคนแปลกหน้า หากเจอคนแปลกหน้าให้สงสัยไว้ก่อน เพื่อที่จะไม่เกิดอันตรายกับตนเอง...” แต่นักศึกษาคนที่สามเล่าว่า เหตุที่ทำให้ตนเป็นคนลักษณะนี้ เพราะประสบการณ์ในอดีตเป็นบทเรียนว่า “...เดิมเป็นคนที่มีเพื่อนเยอะ ระวัง ขี้สงสารและเห็นใจคนอื่น มักให้ความช่วยเหลือเพื่อนที่เดือดร้อนเสมอ แต่การช่วยเหลือกลับกลายเป็นการนำความเดือดร้อนมาให้ ดังนั้นปัจจุบันจึงต้องฟังหูไว้หู ไม่เชื่อใครง่าย ๆ จะทำอะไรมักจะถามความเห็นคนอื่นก่อน เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ตนเอง และเพื่อเป็นการไม่ทำให้ตัวเองเดือดร้อนด้วย...”

คุณลักษณะ 7 นักเสพสุขยอด นักผจญภัย นักศึกษากลุ่มนี้ตอนเด็ก พ่อ แม่ชอบพาเที่ยว และพ่อ แม่ ครูจะให้อิสระในการคิด ให้อิสระในการแสดงออก บางคนก็อยู่ในครอบครัวและชุมชนที่มีงานรื่นเริงบ่อย ๆ แต่บางคนเป็นเด็กชนบท ไม่ค่อยเห็นแสงสี พ่อเข้ามาเรียนในเมืองก็อยากรู้อยากเห็นจึงชอบออกเที่ยวบ่อย ๆ ดังคำบอกเล่าของนักศึกษาคนหนึ่งที่ว่า “...พ่อของฉันทชอบชวนฉันไปเที่ยวป่า น้ำตก ดอย แหล่งธรรมชาติต่าง ๆ เพราะพ่อฉันทำงานเกี่ยวกับป่าไม้ และได้ให้ความรู้ผ่านประสบการณ์จริง เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดเป็นแรงบันดาลใจ

และเป็นแรงเสริมให้ฉันมีนิสัยชอบการผจญภัย เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และครอบครัวของฉันจะสนับสนุนให้ฉันทำในสิ่งที่ฉันรัก สนใจ และทำแล้วมีความสุข...” นักศึกษาอีกคนหนึ่ง เล่าคล้ายกันว่า “...ตอนเด็กพ่อแม่มักจะพาไปเที่ยวหาญาติพี่น้องในวันสำคัญต่าง ๆ เพราะมันเป็นวันที่พ่อกับแม่ได้หยุดงาน พ่อกับแม่เลยพาออกไปเที่ยวข้างนอกบ้าน แล้วท่านก็ถือว่าเป็นวันหยุดพักผ่อนของท่านด้วย และอีกอย่าง คือมีพี่น้อง พ่อแม่เดียวกันที่มีนิสัยเหมือน ๆ กัน อายุไม่ห่างกันมาก พอเวลาปิดเทอมพวกเรา ก็จะชวนกันไปทำในสิ่งที่เราไม่เคยทำไปเที่ยวในที่ที่ไม่เคยไป หาสิ่งท้าทายใหม่ ๆ มาทำด้วยกัน”

คุณลักษณะ 8 ผู้พิทักษ์ นักศึกษากลุ่มนี้ส่วนใหญ่ถูกสอนให้รักความถูกต้อง อย่ย่ออ่อนแอ อย่เอาเปรียบคนอื่น แต่บางคนที่เคยถูกรังแกทำให้คิดสู้จึงทำท่าทางเข้มแข็งไว้เพื่อป้องกันตัวไว้ก่อน ดังที่นักศึกษาหญิงคนหนึ่งเล่าว่า “...พ่อและแม่สอนให้รักในความถูกต้อง ผิดก็ว่าไปตามผิด ถ้าไม่ผิดอย่ายอม สอนให้ใช้ชีวิตอย่างมีไหวพริบ ฉลาดในการใช้ชีวิต จะได้ไม่ถูกเขาโกงเอา พ่อพูดเสมอว่า จะเป็นยังไงก็ช่าง จะทำอะไรก็ช่าง ทุกอย่างต้องตั้งอยู่บนความถูกต้องและความยุติธรรมเสมอ โทกคนอื่นได้แต่โทกตัวเองไม่ได้...” ในขณะที่นักศึกษาหญิงอีกคนหนึ่ง เล่าคล้ายกันว่า “...พ่อแม่มักสอนฉันเสมอว่าให้เป็นคนดี ไม่เอาเปรียบคนอื่น ๆ ทุก ๆ ชีวิตมีค่า เช่น เวลาไปซื้อของที่ตลาดกับแม่ หลายครั้งที่แม่ค้าทอนเงินผิด อาจเป็นเพราะลูกค้าเยอะหรืออะไรก็แล้วแต่ แม่จะให้เงินส่วนที่เกินคืนเสมอ แม่บอกว่าเราไม่ควรจะเอาเปรียบเขา

เขาก็เหนื่อยยากในการทำมาหากิน และพ่อกับแม่ยังสอนอีกว่า เกิดมาอย่าให้คนอื่นชมแห่งรังแกและเอาเปรียบ ดังนั้นเวลาไปโรงเรียนในสมัยประถม ฉันจึงไม่ยอมใคร เวลาใครมาหาเรื่องฉันโดยที่ฉันไม่ผิด และอีกสาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะพ่อฉันชอบดูหนังจีนกำลังภายใน จึงทำให้ฉันชอบดูไปด้วย ในหนังนั้นมักจะมีวีรบุรุษหรือวีรสตรีเสมอ ทำให้ฉันชื่นชอบและยึดเอาเป็นแบบอย่าง...”

คนลักษณะ 9 ผู้ประสานมิตร นักศึกษาในกลุ่มนี้มักถูกสอนโดย พ่อ แม่ และคนในครอบครัวให้รักสงบ ไม่ขัดแย้งกับคนอื่นและช่วยเหลือคนอื่นยามเขาเดือดร้อน รวมทั้งทำนาก็ทำตัวเป็นแบบอย่างให้เห็นด้วย แต่บางคนก็เป็นคนชนบทที่มาจากชุมชนที่มีแต่ความเอื้อเฟื้อกัน และบางคนก็มีพ่อแม่ทะเลาะกันบ่อยแล้วเขาต้องไกลเกลี่ยบ่อย ๆ เลยติดเป็นนิสัยไป ตั้งที่นักศึกษาคนหนึ่งเล่าว่า “...พ่อแม่ช่วยสอนข้าพเจ้าตั้งแต่เด็กว่า ให้เป็นคนรักความสงบ ไม่นำความเดือดร้อนมาให้บุคคลอื่น หรือความขัดแย้งให้สังคม แต่งตัวให้เข้ากับสังคม ไม่แตกต่างจากผู้อื่นมากเกินไป เวลากลับบ้านหลังเลิกเรียนก็ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน และเมื่อมีปัญหาทางการเรียนหรือปัญหาต่าง ๆ พ่อแม่ก็ให้แก้ปัญหาโดยทางอ้อม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นมากเกินไป สิ่งเหล่านี้จึงทำให้ข้าพเจ้าเป็นคนตามลักษณะ 9 คือ ผู้ประสานมิตร...” นักศึกษาอีกคนเล่าว่า “...ด้วยสภาพแวดล้อมในชุมชนที่เป็นชนบทที่มีความเป็นอยู่ค่อนข้างคล้ายคลึงกัน และอยู่รวมกันในชุมชนเสมือนกับว่าคนในชุมชนนั้นเป็นครอบครัวเดียวกัน มีอะไรก็แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน และมักจะมี

ความร่วมมือกันในกลุ่ม เมื่อเจอกับปัญหาด้วยสภาพแวดล้อมดังกล่าวข้าพเจ้าจึงเกิดการซึมซับรับเอาลักษณะนิสัยส่วนหนึ่งมาจากการปฏิบัติตนของกลุ่มคนในชุมชนมาเป็นลักษณะนิสัยจนปัจจุบัน...”

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการของศาสตร์แห่งนพลักษณ์โดยภาพรวมซึ่งมี 4 ประเด็น คือ

2.1 ทำให้ มีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ทั้งด้านลบ และด้านบวก รวมทั้งพร้อมที่จะปรับปรุงด้านลบให้ดีขึ้น

2.2 ทำให้ เข้าใจนิสัยใจคอของเพื่อน หรือคนใกล้ชิดดี และพร้อมที่จะปฏิบัติต่อคนใกล้ชิดอย่างกัลยาณมิตร

2.3 สร้างความเข้าใจตนเองและคนใกล้ชิดมากขึ้น แล้วพร้อมที่จะปรับตัวเข้าหากันอย่างสันติ

2.4 ส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า “ศาสตร์แห่งนพลักษณ์” เรียนสนุกและทำให้ความคิดและพฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางดี

อภิปรายผล

1. การศึกษาเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคล มีลักษณะนิสัยในแต่ละลักษณะของทฤษฎีศาสตร์แห่งนพลักษณ์ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลมีลักษณะตามที่นำเสนอของแต่ละลักษณะข้างต้นในภาพรวม มาจากการอบรมสั่งสอนของ พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ ครู-อาจารย์เป็นอันดับแรก รองลงมาปัจจัยบ่มเพาะจะเป็นสภาพแวดล้อม บริบททางสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นและปัจจัยอันดับสาม คือ ประสบการณ์ในสมัยเด็กหรือวัยรุ่นล้วนสร้าง

ความประทับใจจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยให้แก่กลุ่มตัวอย่าง ผลเป็นเช่นนี้ล้วนเป็นเหตุที่ส่งผลให้เขามีลักษณะนิสัยตาม “กฎแห่งกรรม” ตามหลักการในพระพุทธศาสนา คือหลัก “อิทัปปัจจยตา” ที่ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2557) กล่าวว่า “...การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หน้าตา รูปร่าง ผิวพรรณ อุปนิสัยใจคอจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับ ยีน หรือกรรมพันธุ์ที่ถ่ายทอดมาจากบิดา มารดา ขึ้นกับการคลอคลั่งสิ่งแวดล้อม และการเลี้ยงดูอันแตกต่างกันไปแต่ละครอบครัว แต่ละช่วงเวลาและขึ้นกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ...” สอดคล้องกับการศึกษาของเจ็จันท์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์ (2550) ที่ศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของประเทศต่าง ๆ รวม 10 ประเทศ แยกเป็นประเทศในเอเชีย 5 ประเทศในยุโรป 3 ประเทศและแคนาดาในทวีปอเมริกาเหนือ และประเทศนิวซีแลนด์ พบว่า สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษามีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรม ของเด็ก

2. การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการของศาสตร์แห่งนพลักษณ์ ผลการวิจัยพบว่า “ศาสตร์แห่งนพลักษณ์” ทำให้นักศึกษาเข้าใจตนเองและเข้าใจคนรอบข้าง รวมทั้งจะปฏิบัติต่อคนอื่นอย่างกัลยาณมิตร อาจเป็นเพราะกิจกรรมค้นหาคุณลักษณะล้วน “เรียนผ่านการปฏิบัติ” ทั้งสิ้น ตอนปฏิบัติกิจกรรมหรือเล่นเกม ทำให้นักศึกษาได้เคลื่อนไหวอย่างสนุกสนาน ได้คิดวิเคราะห์ใคร่ครวญ รำลึกอดีต แล้วแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน ทำให้เกิดความเข้าใจลักษณะ

นิสัยใจคอกันและกันมากที่สุด ดังสำนวนที่ว่า “รู้เขารู้เรา” และ “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” พร้อมกับเกิด “ความเกื้อกูลกันอันนำไปสู่ความสุข” ดังคำกล่าวของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2557) ที่ว่า “ความเกื้อกูล” ให้ความสุขอย่างล้ำลึก ชีวิตที่เกื้อกูลกันเป็นชีวิตที่เป็นสุขอย่างยิ่งใน “ความเกื้อกูล” มีความเมตตา แต่ยิ่งกว่าเมตตา เพราะเมตตาอาจจะเมตตาเฉย ๆ แต่ไม่ทำอะไร คือไม่มีกรรมหรือกระทำ คือ Passive แต่ “ความเกื้อกูล” นั้นมีกรรมหรือการกระทำอยู่ในตัวแบบที่เรียกว่า “Active” ซึ่งสอดคล้องกับ Raitamaki (2012) ที่พบว่า ศาสตร์แห่งนพลักษณ์มีส่วนช่วยอย่างมากและมีผลที่ยั่งยืนในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความตระหนัก ความมีระเบียบ ความจริงใจ ความเอื้ออาทร และทักษะทางสังคม นอกจากนี้ นพลักษณ์ยังช่วยให้รู้จักวิเคราะห์รูปแบบพฤติกรรมความรู้สึกและความคิดของตนเองรวมทั้งช่วยให้เข้าใจเพื่อนร่วมงานด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำบรรยายของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2555) ความตอนหนึ่งว่า “...ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ดี มีความตระหนักในความรู้สึกของตนเอง คือ มีสติ แล้วสามารถจัดการได้ เรียกว่า สัมปชัญญะ รู้อารมณ์ของคนอื่นแล้วจัดการได้...ก็ทำนองเดียวกับสติสัมปชัญญะ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงมาจาก Contemplative Education เท่านั้นจะพัฒนา EQ ได้ ...ปัญญาที่เราต้องการให้คนไทยมีมากขึ้น 1) รู้ตนเอง 2) รู้คนอื่น 3) รู้ทางทักษะ งานที่เราทำ...” นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยของอำไพพรรณ

เอกอาภรณ์ภิรมย์ (2557) ที่มีผลการวิจัยคล้ายกันว่า “...กลวิธีส่งเสริมคุณลักษณะทางสังคมของเยาวชนมีกิจกรรมทำให้ผู้เรียนพึงพอใจที่ทำให้สนิทสนมกับเพื่อนเข้าใจในตัวของตัวเองไปพร้อมกับเข้าใจตนเองด้วย...”

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กและเยาวชน อาทิ พ่อ แม่ ครู-อาจารย์ พี่เลี้ยงเด็ก ควรศึกษาและนำ “ปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กมีลักษณะนิสัยด้านบวก” ไปประยุกต์ใช้กับเด็กในความดูแลของตนโดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุชาภิรมย์. (2550). *รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยและคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่าง ๆ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม.
- ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์. (2552). *การคิดอย่างเป็นระบบ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ธนา นิลชัยโกวิท, ทานตะวัน สุรเดชาสกุล, เมธิ์ จันทรา, และอัญชลี สติเรศรฐ์. (2552). *สรุปความรู้จากการอบรมโครงการขับเคลื่อนเครือข่ายคุณธรรมในระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษา : การอบรมภาวะผู้นำทางจิตตปัญญาศึกษาสู่มหาวิทยาลัย ศาสตร์แห่งนพลักษณ์ (Enneagram)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- บารอน, อาร์., และเวเกิล, เอ. (2549). *มองคนด้วยมุมใหม่ เปลี่ยนใจให้เป็นสุข: เอ็นเนียแกรม คนเก่าแบบ. แปลจาก Enneagram made easy*. แปลโดย วาจาสิทธิ์ ลอเสรีวานิช. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ประเวศ วะสี. (2557). *วิถีมุขยี่ในศตวรรษที่ 21 : สู่ภพภูมิใหม่แห่งการพัฒนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2552). การบรรยายเรื่องจิตตปัญญาศึกษากับการพัฒนาสังคมไทย. *วารสารศึกษาทั่วไปมหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 5(3) (กันยายน – ธันวาคม 2555), 1 – 14.

2. ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเขียนคู่มือการเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่ต้องการได้ เช่น นำเหตุปัจจัยที่บ่มเพาะสู่บุคคลลักษณะ 2 ลักษณะ 5 และลักษณะ 9 ไปเขียนวิธีเลี้ยงดูเด็กให้มีนิสัยเอื้ออารี รักสงบ หรือนำเหตุปัจจัยบ่มเพาะของคนลักษณะ 3 ไปเขียนวิธีเลี้ยงดูเด็กให้มีลักษณะเป็นผู้นำ รักการทำงานให้ประสบความสำเร็จเป็นเป้าหมายสำคัญ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำองค์ความรู้ด้านเหตุปัจจัยที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปสร้างรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้มีลักษณะนิสัย “จิตสาธารณะ” แล้วนำไปทดลองใช้จริงเพื่อดูตัวแปรตามที่ได้

- มนัส สุวรรณ. (2552). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2558). *หลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2558)*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และศูนย์วิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2552). *ศาสตร์แห่งนพลักษณ์*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สนิท สัตโยภาส. (2560). *จิตตปัญญาศึกษา: นวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ ให้แก่แผ่นดิน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). เชียงใหม่: วนิตาการพิมพ์.
- อำไพพรรณ เอกอาภรณ์ภิรมย์. (2557). *กลวิธีส่งเสริมคุณลักษณะทางสังคมของเยาวชนตามแนว จิตตปัญญาศึกษา*. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- Raitamaki, S. (2012). *How does enneagram help in developing emotional intelligence at work?*. Holland: University of Applied Sciences.
- Komasi, S., Soroush, A., Nazeie, N., Saeidi, M., and Sakiei, A. (2016). *Enneagram of personality as an effective model in the prediction of the risk of cardiovascular diseases: A case-control study*. Retrieved from <http://jctm.mums.ac.ir>

